

LEESBEVORDERING IN DE PRAKTIJK

Digitale kinderboeken

Onderzoek en praktische tips voor leerkrachten
en pedagogisch medewerkers

KWESTIE
VAN LEZEN

7

Voor de generatie kinderen van nu is de digitale wereld een vanzelfsprekende bron van informatie en beleving. Het gebruik van digitale boeken thuis, in de kinder-opvang en op school wordt steeds meer gemeengoed. Dat werpt de vraag op welke digitale toepassingen bijdragen aan het (voor)leesplezier en de leesontwikkeling van kinderen.

Soorten digitale kinderboeken

1 E-books

Dit zijn digitale versies van het papieren boek waarbij het verhaal wordt voorgelezen. Er zijn zeer beperkte extra functies. Je kunt ze lenen bij jeugdbibliotheek.nl.

2 Geanimeerde prentenboeken

Hierin wordt het verhaal voorgelezen en zijn de tekeningen omgezet in bewegende beelden. Soms zijn er opdrachten en vragen over het verhaal toegevoegd, zoals bij Bereslim.nl (in de Bibliotheek te bekijken of gratis thuis met een bibliotheekabonnement).

3 Kinderboekenapps

Deze hebben meestal meer interactieve mogelijkheden. Soms kan het verhaal worden ingesproken. Ook zijn er vaak verschillende 'doorklik-opties', bijvoorbeeld om illustraties in beweging te zetten of naar muziek, filmfragmenten of games. Deze kinderboekenapps zijn verkrijgbaar in de App Store (Apple) of de Play Store (Android).

Wanneer kies je voor digitaal?

Een leerkracht of pedagogisch medewerker kan een digitaal boek voorlezen aan de groep via het digibord. Kinderen kunnen vervolgens het verhaal zelf in digitale vorm op pc/tablet nog eens bekijken of – afhankelijk van de vorm van het digitale boek – terugluisteren. Ook kunnen zij individueel of samen eventueel bijbehorende games spelen of vragen beantwoorden.

Ouders kunnen een digitaal boek voorlezen wanneer zij de luisterversie uitzetten (bij veel digitale toepassingen mogelijk). Soms is het ook mogelijk om zelf het boek van tevoren in te spreken. Zo kan hun kind op elk moment zelf het boek, voorgelezen door een ouder, beluisteren.

Voor ouders die de Nederlandse taal onvoldoende beheersen, is de luisterversie juist handig. Zo kunnen ze hun kinderen – naast het voorlezen in hun moedertaal – thuis ook boeken laten horen in het Nederlands.

Wat wel en niet werkt

Digitale kinderboeken kunnen, net als papieren boeken, de taalontwikkeling stimuleren. Een goed ontwerp is daarbij belangrijk, niet alle extra's voegen iets toe. Uit onderzoek weten we wat wel en niet werkt bij digitaal leesaanbod:

- Alleen wanneer digitale extra's in dienst staan van het verhaal, vergroten ze het verhaalbegrip en de woordenschat. Als de extra's afleiden van het verhaal, werken ze eerder averechts.
- Een deel van de kinderen begrijpt een digitaal prentenboek met digitale extra's diepgaander dan een papieren boek. De kleine tot matige positieve effecten doen zich alleen voor op woordenschat en verhaalbegrip bij kinderen met een taalachterstand. De extra's moeten meer inhouden dan alleen een voorleesstem of meeleesbalk met oplichtende tekst; deze vergroten wel de woordenschat, maar niet zozeer het begrip.
- Kinderen die tijdens of na afloop van het voorlezen van digitale kinderboeken digitaal vragen krijgen over de tekst, leren meer nieuwe woorden dan kinderen die geen vragen krijgen. Als er daarnaast ook een betrokken volwassene met het kind praat over het verhaal, leren kinderen meer van het digitale boek dan van het voorlezen en praten over een papieren boek.

TIP

Wissel voorlezen af met het individueel laten bekijken of beluisteren van een digitaal boek.

- Kinderen met een taalachterstand in het Nederlands komen door digitale boeken tot een dieper verhaalbegrip en boeken meer vooruitgang in woordenschat dan bij het papieren boek.
- Kinderen profiteren voor hun woordenschat en tekstbegrip van een visuele en auditieve uitbeelding van het verhaal. Gedrukte boeken bieden deze ondersteuning met statische prenten, maar het effect van bewegende beelden, animaties en geluiden in digitale boeken is nog groter.

TIP

Test het digitale verhaal altijd van tevoren zelf uit.

TIP

Gebruik digitale boeken naast alle mooie (voor) leesboeken binnen je instelling.

Zo kies je geschikt digitaal aanbod

Bij het beoordelen van het digitale aanbod helpen de volgende vragen:

Wordt het verhaal goed overgebracht?

Is de voorlezer te verstaan en prettig om naar te luisteren? Is het voorleestempo aan te passen aan het begripsniveau van een kind?

Zijn de extra's functioneel?

Het werkt het best als de extra's gedoseerd zijn en het verhaal verduidelijken. Uitleg van onbekende woorden en vragen bij de tekst zijn behulpzaam. Als je bij het aanklikken van een illustratie in een game belandt, leidt dit af van het verhaal.

Is er samenhang tussen tekst en bewegend beeld?

Bewegende beelden maken het verhaal inzichtelijker als ze daar nauw bij aansluiten. Dit is een duidelijk voordeel boven een papieren boek: kinderen leren zo niet alleen de gebeurtenissen zelf, maar ook oorzaak en gevolg begrijpen.

Ondersteunt het geluid het verhaal?

Geluiden kunnen het verhaal inzichtelijker maken. Muziek kan de stemming van personages ondersteunen en achtergrondgeluid kan woorden verduidelijken (denk aan 'op de deur kloppen'). Voor kinderen die minder taalvaardig zijn in het Nederlands en die zich moeten concentreren op de voorleesstem kun je de extra geluiden beter uitzetten.

Zijn er spelletjes of filmpjes bij het verhaal?

Het spelen van een game of het kijken van een filmpje betekent een extra verdieping van het verhaal als dit interactief met een volwassene wordt gedaan. Ook na het (digitaal) lezen verder spelen met de verhaalfiguren in een game brengt verdieping.

Is er ook een offline versie?

Offlinegebruik of het niet kunnen verlaten van de digitale toepassing ('begeleide toegang') kan bijdragen aan de concentratie. Kinderen worden dan niet afgeleid door andere digitale opties.

Loopt er tekst mee met de vertelstem?

Een zogenoemde karaokebalk, waarbij tekstgedeelten oplichten of worden onderstreept op het moment dat ze worden voorgelezen, is een extra hulpmiddel. Jonge kinderen leren hiermee het verband zien tussen het gesproken woord en de tekst. Beginnende lezers leren door het meelesen sneller zelf lezen, maar het vergoot niet het verhaalbegrip.

TIP

Let bij het kiezen van een digitaal boek of app op de extra mogelijkheden zoals animatie, uitleg van woorden, vragen, bewegende beelden of geluid. Dragen ze bij aan het verhaalbegrip?

Meer informatie?

Bereslim.nl Geanimeerde prentenboeken voor 2 tot 7 jaar (ook in het Engels en Arabisch).

Devoorleeshoek.nl Voorleesfilmpjes in een combinatie van een voorgelezen verhaal, de prenten en muziek (in meerdere talen) voor 0-10 jaar.

Fundels.com Geanimeerde prentenboeken voor 3 tot 7 jaar; interactieve AVI-boeken voor 6 tot 10 jaar.

Jeugdbibliotheek.nl E-books, luisterboeken, voorleesfilmpjes van De Voorleeshoek (in meer talen beschikbaar) en digitale prentenboeken van Bereslim (ook in het Engels en Arabisch) of Schooltv.

Kindmedia.nl Ondersteunt ouders en professionals bij mediaopvoeding. Leesmonitor.nl: empirisch onderzoek naar het effect van digitale kinderboeken en apps op het (voor)leesplezier en de taalontwikkeling.

Mediasmarties.nl Geschikte media, zoals tijdschriften, boeken, apps voor kinderen tot 12 jaar.

NPOstart.nl Digitale boeken voor groep 4 in Leesdas Lettervos Boekentas.

Rootz App om voor te kunnen lezen op afstand.

School.lexima.nl/boekies Leesbevorderingsaanpak met ruim 2.000 digitale kinder- en jeugdboeken.

Schooltv-beeldbank Digitale prentenboeken voor 2 tot 8 jaar (zoek op 'prentenboeken').

Tekst **Stichting Lezen**
Eindredactie **Bea Ros**
Ontwerp **Judith Schoffelen**
& **Erik olde Hanhof**
Drukwerk **Edauw &**
Johannissen Drukkerij
Uitgave van **Stichting**
Lezen, 2022 www.lezen.nl

Bronnen

De Jong, M.T. & Bus, A.G. (2002). Quality of book-reading matters for emergent readers: An experiment with the same book in a regular or electronic format. *Journal of Educational Psychology*, 94, 1, 145-155.

De Jong, M.T. & Bus, A.G. (2004). The efficacy of electronic books in fostering kindergarten children's emergent story understanding. *Reading Research Quarterly*, 39, 378-393.

Furenes, M.I., Kucirkova, N., & Bus, A.G. (2021). A Comparison of Children's Reading on Paper Versus Screen: A Meta-Analysis. *Review of Educational Research*, 91, 4, 483-517.

Segal-Drori, O., Korat, O., Shamir, A., & Klein, P.S. (2010). Reading electronic and printed books with and without adult instruction: Effects on emergent reading. *Reading and Writing*, 23, 8, 913-930.

Smeets, D.J.H. (2012). *Storybook apps as a tool for early literacy development*. Leiden: Proefschrift Universiteit Leiden.

Stiftung Lesen (2012). *Study on Reading Aloud 2012: Reading aloud using picture book and children's book apps*. Mainz: Stiftung Lesen.

Takacs, Z.K., Swart, E.K. & Bus, A.G. (2015). *Benefits and Pitfalls of Multimedia and Interactive Features in Technology-Enhanced Storybooks: A Meta-Analysis*.

Verhallen, M.J.A.J., Bus, A.G. & De Jong, M. (2004). *Elektronische boeken in de vroegschoolse educatie*. Amsterdam: Stichting Lezen.

KWESTIE
VAN LEZEN

7

Lezen

STICHTING LEZEN